

Jaroslav Durych

Očista duší

(Lumír 65, 1938-39, č. 1, s. 40-42)¹

Tito lidé² byli nejdůležitějšími udržovateli starého režimu, který bez jejich služeb stěží by se byl býval tak dlouho udržoval a mohutněl, až jako nezbytný následek přišla katastrofa. Sloužili filosofii, jejíž autor nikdy nebude uváděn v dějinách filosofie, poněvadž z filosofie měl toliko doktorský titul. Nezkombinoval ani jediné filosofické myšlenky a jeho znalosti filosofie byly tak diletantní či spíše nedoucké, že jenom nejhrubší servilnost mohla tu zneužívat titulů filosofa a filosofie. Z ironie osudu nazýval tento filosof svůj životní názor názorem realistickým. Tento realismus se hodil ke klasickému realismu jako pěst na oko, ale toliko pro to nebylo třeba se pohoršovat. Skutečná jakost tohoto realismu se projevila až apokalypticky příšerně v letech 1930-1933, kdy u nás zuřila hospodářská krize, která nebyla závislá tak, jak se říkalo, na krizi mezinárodní, nýbrž toliko na naší domácí krizi mravní, a mohla být autoritativním zásahem vyřešena ne-li zcela hladce, tak jistě aspoň obstojně. Ale filosof se jen díval, musil se jen dívat, poněvadž jeho realismus byl nepravý, poněvadž nerozuměl skutečností kolem sebe o nic lépe než francouzské poezii nebo katolické mystice, poněvadž jeho moudrost byla jen umělá a dobrá vůle žádná. A jakými realisty byli jeho žáci, o tom vydal národu a světu svědectví rok 1938.

Símě tohoto realismu se šířilo na vysokých školách, které vychovávaly advokáty, úředníky a profesory středních škol, kteřížto je zase šířili dále na středních školách, kde se vychovávali učitelé škol obecných, kteří pak toto znamenité a osvědčené učení vštěpovali do srdcí dětských už od šesti let. Otokar Březina byl starým a zkušeným učitelem a jistě právě on byl nejlépe povolán k tomu, aby řekl filosofovi do očí, že národ mu jednou bude zlořečit. Což se tedy již děje.

Neboť filosof nehlásal pošetilostí směšných a neškodných. Filosof hlásal a dělal věci zlé. Filosof bral malé dítky na ruku, hýčkal je a líbal na čelo, dávaje se při tom fotografovat. To uměl. Ale kterak ho nazýval Viktor Dyk?

Tak kolem filosofie, která byla jen padělkem filosofie, se kupila mravnost, která byla padělkem mravnosti, kultura, která byla padělkem kultury, umění, které bylo padělkem umění. Dvacet let trval tento protipřírodní stav. Dvacet ročníků žáků škol obecných, občanských, středních i vysokých, dvacet ročníků úředníků, učitelů, vojáků, politiků, žurnalistů i jiných intelektuálů prošlo tímto vnuceným kurzem, na který teď dopltil národ tak strašlivě a těžce.

Ale nejen to; hněv lidu odstraňuje vlády a ministry, ale neodstraňuje *skutečných* správců a vykonavatelů tohoto filosofického řádu. Kdyby se desetkrát za sebou vyměnil správce některého ministerstva, vymění se tím toliko jediná osoba, ale dvacet, padesát či sto jich tam zůstane, a tak se v podstatě nezmění nic a může se vesele a bezpečně pokračovat týmž směrem. V tom je největší nebezpečí, a právě proto je nutno zúčtovat ne s několika jednotlivci, nýbrž s celým směrem, s celou tou katastrofální naukou, již je třeba rychle zakázat v celém státě a na její místo znovu slavně uvést víru v Boha a lásku k vlasti...

¹ Nově vyšlo in *Polemiky a skandály*, Olomouc 2002, s. 275-277.

² „Tito lidé“ – spisovatelé třetího a čtvrtého řádu.